Mana-i Harfi; Korkularımız

İnsanın ruh halini en belirgin şekilde etkileyen hâl, olaylara bakışı ve çevresinde yaşanan olayların âleminde ne ifade ettiği olmalıdır. Bu anlamda sağlam bir ruh halinin temeli, sağlam ve ayakları yere basan bir varlık algısıdır. Hayatın anlamlandırılmadığı bir ferdin dünyasında olayların yansıması hep sıkıntılı olacak ve bir kitap şeklinde insana ulaştırılan varlık ve kâinat bütün anlamını yitirecektir. Bu belirsizlik ve bağlantısızlık hâli ferdin dünyasında ciddî endişe ve korkuların kaynaklığını teşkil eder.

Günümüz toplumunun en önemli problemlerinden birini psikiyatri biliminin “anksiyete bozuklukları” şeklinde tanımladığı hastalık grubu oluşturmaktadır. Bu, dinî yaşantıya önem veren ya da İslam dininin şekillendirdiği bir hayat şeklini tercih eden sosyal kesimde vesveseler şeklinde gözlenmektedir.

İnsan vücudunun işleyişinde biyolojik ve sosyal faktörlerin, psikolojik sonuçları doğurduğu kabul edilmektedir. Aslında sosyal faktörlerin içinde ele alınması gereken çok sayıda çevre faktörü de psikoloji üzerinde etki etmektedir. Beslenme, çevreden gelen koku ve ışıklar, karşılaşılan insanların yüz ifadeleri, kulağımıza ulaşan seslerden başlayan ve uzaydan dünyaya ulaşan yıldızların ışıkları ve nötrinolara kadar bir dizi faktör bedenimiz ve psikolojimiz üzerinde etkili olmalıdır. Sonra görünen âlemin ötesinde görme sınırlarımız ve algılarımızın ötesinde hayal, misâl ve ruhlar âlemi gibi pek çok farklı varlık boyutunun günlük yaşantımız, bedenî fonksiyonlarımız ve psikolojimiz üzerinde şu an bilemediğimiz ve tespit

edemediğimiz etkileri var olmalı. İnsan ve onun psikolojisinin tarifi yapılırken bütün bu faktörler dikkate alınmalı ve problemlere çözüm arayışı içine girilirken kâinat-insan bütünlüğü göz ardı edilmemelidir. Bilimsellik ve pozitivizm adına inkâr edilen bazı şeyler insan ve dolayısı ile hastalıklarının tanımını çok sınırlı bir varlık alanına hapsetmekte, sığlaştırmaktadır.

Günlük yaşantıda karşımıza çıkan problemler ve varlığımızın, ruh ve beden olarak başka âlemlerle irtibatını dikkate alan bir yaklaşım örneği Yirmi Birinci Söz'ün İkinci Makamı'nda ortaya konmuştur. İnsanlık âleminin psikolojik rahatsızlıklarından ve belki de en önemlilerinden olan vesvese ile ilgili bölümün başına "Ey Rabbim, şeytanların vesveselerinden sana sığınırım. Onların yanımda bulunmalarından da, ya Rabbi, sana sığınırım" (Mü'minun Sûresi: 97-98) meâlindeki âyetlerin konmuş olması bu anlamda üzerinde durulması gereken bir konudur. Kur'ân-ı Azîmüşşân, maddî âlemde yaşanan bir problemi, şehadet âleminin önümüze koyduğu bir hâli farklı bir âlemle irtibatlandırmaktadır. Bu da günlük yaşantımızda, ruh halimizde, psikolojimizde yaşadığımız hallerin madde ve mânâyı birlikte kuşatan bir bakışla algılanmasına ve tarifine örnektir. Bu bakış maddî âlemde meteor düşmesi ya da yıldız kayması olarak gözlenen bir halin şeytanların recmedilmesi şeklinde ortaya konulabilecek derecede genişliğini yansıtmaktadır.

Maddî âlemde tezahürleri ile vesvese, anksiyete tanımına uymaktadır. Amerikan Psikiyatri Kliniği'nin belirlediği kriterler çerçevesinde yapılan tanım: "Otonomik sinir sisteminin hiperaktivitesine bağlı somatik belirtilere eşlik eden, korku hissi ile belirli patolojik bir durumdur. Belirli bir sebebe cevap olan korkudan ayrılır." Burada ifade edilmek istenen şudur: İnsan bedeninin fonksiyonlarında çok önemli bir rol üstlenen sinir sisteminin iki tür işleyişi vardır. Biri bizim isteklerimizle şekillenir ve istemli adını alır. Meselâ elimizi kaldırmamız, yürümemiz, gözümüzü kapamamız kendi istek ve irademizle olan işleyişlerdir. Bu işleyişlerde sinir sistemi ve isteklerimiz arasında bir irtibat vardır. Sinir sisteminin diğer tür bir işleyişi ise istemsiz hareketler şeklindedir. Kalp atışlarımız, belirli dış uyarılara cevap olarak kan damarlarındaki değişiklikler, utanınca cildimizin kızarması gibi durumlar isteğimizin haricinde cereyan eder. İşte korku ânında da kalp atışlarımızın hızlanması, benzimizin atması, nefes alıp verme sıklığının artması ve kalbimizin yerinden çıkacak gibi olması bizim kontrolümüz dışında istemsiz işleyen sinir sisteminin bir fonksiyonu olarak ortaya çıkar. Dışarıdan bir uyarı ya da korkutacak bir sebep varken bu gayet fıtrî ve bedenin normal işleyişinden kaynaklanmaktadır. Ancak bazen dışarıdan bu durumu oluşturacak herhangi bir sebep yokken bu sonuçlar ruh âleminde ve psikolojik boyutta yaşanır. Kişi, karşısında korkunç bir köpek varken hissettiği ve yaşadığı bedenî değişiklikleri, böyle bir uyarıcı sebep yokken yaşar. Şuur planında da bunu izah edecek bir sebep bulamaz. Sanki iç âleminde korku sebebiyle oluşan olaylar zincirini başlatan bir düğme vardır ve zaman zaman bu düğmeye içeriden böyle bir sebep olmaksızın basılmaktadır.

Korkunun çoğunlukla kaynağı güvensizlik ve yalnızlıktır. Fıtratının derinliklerinde acz ve fakr hep var olan insan, doğduğu andan itibaren bir himayeye muhtaçtır. Yalnızlığa müsait olmayan fıtratı hep bir sığınak arayışı içindedir. Bu, ana rahminden şehirleri dolduran gökdelenler şeklindeki barınaklara kadar uzanan farklı şekillerde tezahür eder. Doğduğunda ağlayan çocuk bir ölçüde ana rahminin güvenli ortamından çıkmanın sıkıntısını dile getirmektedir. Evinden, memleketinden uzaklarda insanın hissettiği tedirginlik ve huzursuzluk aynı refleksin uzantısı olmalıdır.

Aslında her ruh, ruhlar âleminden şehadet âlemine gelmişliğinden dolayı özünde bu sıkıntıyı, vatanından uzaklık duygusunu barındırmaktadır. Hele dünyada aslî özelliklerini ve gerçek vatanını unutup orada kulluk sözü verdiği Rabb-ı Kerim'in mutlak şefkatini ve her an yanında olduğunu hissedecek ruh halinden uzaklaşmışsa, ruh boyutundaki tedirginlik daha fazla olacaktır. Elest meclisinde verilen sözlerin muhakkak ruhumuzun derinlerinde bir yerlerde yansımaları ve izleri olmalıdır. Bu yüzden belki de zaman zaman efendisinden kaçmış köle ruh halini yaşıyoruz. Başıboş algıladığımız varlık âlemi içinde kendimizi güvensiz ve yalnız hissediyoruz. Vehimler üzerine binâ edilmiş varlık algısı bizi akıl almaz ölçüde korkutuyor ama bu korkularımızdan da kaçış halindeyiz. Bu da bizleri çözümsüzlükler yumağı olan bir kısır döngüye itiyor. Gece yatağınızdan bir tıkırtıyla uyanıp pencerede bir gölgenin hareket ettiğini gördüğünüzde yapılacak en doğru şey, bu olayın aslını anlamaya çalışmak olacaktır. Bu gölgenin bir hayalet ya da hırsız olduğu vehmi ile yorgana gömülüp sabahı korku ve kan ter içinde etmek, sabah havanın aydınlanması ile üstteki komşunun balkona astığı çarşaf yüzünden geceyi kendimize büyük bir azaba çevirmemiz sonucunu doğurabilir. Oysa ışığı yakıp da olan biteni anlamaya çalışmak, bütün kâbusun beş dakika sonra rahat yatağında uyku şekline dönüşmesi olabilirdi. Varlık âleminin karanlığı içinde bizleri korkutan çarşaflardan kurtulmanın tek yolu, iman nuru ile eşyanın hakikatini anlamaya çalışmak olmalıdır.